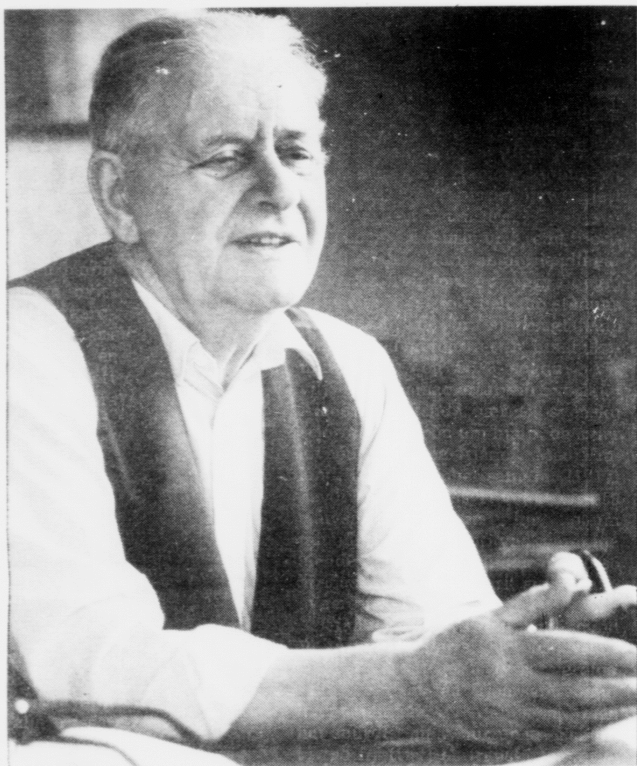

Ålandsoyar

Fyrst í 70-árunum vitjaði Sámal Johansen í Ålandsoyggjunum og hefur hann síðani tá vist hesum líttla og sjáldsama oyggjabólki sín serstaka áhuga.

Tíðindablaðið Sosialurín hevur biðið Sámal um at greiða lesarum okkara frá ferð síni í Ålandi og annars um hetta forvitnisliga og vakra land, ið fleiri og fleiri føroyingar vitja í summarfrítíðini.

Hóast árið er ungt og leingi er til summarfrítíðina, so eru tað tó tey, sum longu nú leggja sær frítíðina til rættis. Kanska henda greinarøðin og ferðafrásøgnin úr Ålandi kann vekja áhugan hjá føroyingum fyri okkara norðurlenska granna.

4. partur

Russaratiðin

Åland var eitt hermálsliga týðning-armikið øki, og teir nýggju harrarnir vóru ikki seinir at brúka hetta. 1830 fóru teir undir at byggja eina stóra hermannaborg í Bomarsundi, men hon var ikki meir enn hálvliðug, tá hon varð álopin av einum ensk-fronskum heri. Russar máttu geva seg yvir, og sigurharrarnir bjóðaðu svium at fáa Åland aftur, men sviar torðu ikki at taka við gávin, so varð borgin sprongd í luftina. Hetta hendi í august 1854, um somu tíð sum krimkriggið fór fram. Krimkriggið var frá 1853 til 1856, i øðrum partinum var Rusland og í

hinum partinum vóru Turkíið, Frakland, Ongland og Sardinia. Tá ið friðarsamráðingar aftan á krigslok vóru í Paris 1856, kravdi Svøríki at fáa Åland aftur. Men vestanmenn vóru móðir av krignum og megnaðu ikki imóti russum at hjálpa svium, tó varð avgjørt á hesi friðarráðs-stevnu, at krigsvápn skuldu ikki vera í Ålandi, og soleiðis er støðan hjá Ålandi enn í dag.

Skilnaðurin frá Svøríki var ein harður stoytur hjá Ålandi, ikki bara politiskur og tjóðskaparligur men eisini ein figgjarligur stoytur. Tað nýggja markið í Ålandshavi millum Åland og Svøríki kom at verða ein

forðan fyri farmasigling og handli við Stockholm, og ein handilsavtala, sum 1838, varð gjord millum Rusland og Svøríki, gjørdi tað enn torførari hjá ålendingum at hava samband við Stockholm. Ætlanin við hesum tiltaki hjá russum man hava verið figgjarliga at avmarka ella helst slita sambandið millum Åland og tað gamla svenska móðurlandið, eitt tiltak, sum av handilspolitiskum orsökum varð styðjað av finskum idnaðarmonnum.

Men so við og við batnaðu viðurskiftini hjá ålendingum. 1855 varð Alexander II keisari í Ruslandi, hann var ein frilyntur maður, og nú vórðu nógvar góðar fyrtekur stovnaðar í Ålandi. 1876 áttu ålendingar 230 skip, og teir bygdu skipini sjálvir, stór skip, sum teir sigldu við á øllum heimsins høvum. Í havnini í Göteborg liggur barkin »Viking«, og í Mariehamn liggur »Pommern«, tvey óføra prúð og vøkur ålendsk skip.

Ein orsök til framgongdina hjá ålendingum hesa tíðina var, at staðurin Mariehamn varð grundaður 1861 við ta frálíka góðu havnina Svibyvíken. Í fyrstuni gekst tað striltið hjá staðnum at koma fyri seg, men í byrjanini av okkara öld var hann vorðin mentunarlig og figgjarlig miðstöða í Ålandi.

Mariehamn varð helst grundaður av russiskum ávum, og ætlanin var, at býurin skuldi verða ein stuttleikabýur. Har vórðu gjord nógv stuttleikatítek, og hagar komu ríkfólk úr Ruslandi til at stuttleika sær: fúrstar, generalar og ríkir handilsmenn við konum og døtrum. Men tað visti

seg skjótt at vera torført at fáa fyrtekurnar at bera seg figgjarliga, og so kom fyrra verðinskriggj og gjørdi enda á øllum stásinum.

Tá ið kriggið byrjaði 1914, fóru russar undir at byggja hervirki ymsa staðni í Ålandi við kanónum og maskinbyrsum. O.u. 6.500 russar mannaðu virkini, hóast tað á friðarsamráðingunum í Paris 1856 var avgjørt, at eingi krigsvápn skuldu vera í Ålandi.

Beinleiðis kriggj varð ikki í Ålandi, men í Finlandi vóru harðir og blóðigir bardagar millum hvítgardistar og reyða herin. (Hvítgardistar: sjálvboðnir, sum stríðast móti broyting í samfelagnum, her er meint við teir, sum stríðust móti russisku kollveltingini. Reyði herurin: herurin hjá russisku kollveltingarmonnum). Í februar 1918 fór ein partur av hvítgardistunum eftir isinum til Ålands og komu beinanvegin í stríð við russar, sum vóru har. Aftan á hvítgardistunum komu teir reyðu og lögdu upp í bardagan, men áðrenn tað kom til rættiligan samanbrest, fekk svenska stjórnin teir stríðandi partarnar at ganga við til at halda uppat við bardaganum og fara úr Ålandi. Teir reyðu fóru til Turku (Åbo), og teir hvítu vórðu sendir til Svøríki og síðani til Norðurfinland. Men áðrenn allir russar vóru farnir úr Ålandi, kom ein týskur herur og fangaði teir russar, sum eftir vóru.

Her endaði kriggið í Ålandi. Ålendingar høvdu mist nógv skip og nógvar sjómenn, men á landi var ikki hendur størvegis skaði. Tey hervirki, sum russar høvdu bygt, vórðu aftur sprongd í luftina.

Russar bygdu hesa stóru borgina í Bomarsund á Ålandi í 1854. Men bretar og fransk ar bumbaðu borgina. Í dag eru bert leivdirnar eftir